

NATO-GUIDEN

**HVA ER NATO? - NATOS HISTORIE - NATO I DAG
KRIG OG FRED, OPPRUSTNING OG FORSVAR
HVEM ER NATO TIL FOR? - TRENGS NATO I DAG
OG HVA ER ALTERNATIVENE?**

**UTGITT AV
STOPP NATO**

OTAN

NATO

QUIZ

1. Kan alle land bli med i NATO?
2. Hva er out of area-operasjoner?
3. Hva er luftpolitioppdrag?
4. Hvor mange atombomber oppbevarer USA i Europa?
5. Hvorfor ble NATO laget?
6. Hva var hovedargumentene mot å bli med i NATO?
7. Hva er KFOR?
8. Hvilke 5 kriger har NATO direkte vært med i?
9. Hva gjør Vardøradaren?
10. Norge har en erklæring som sier at vi ikke skal ha utenlandske baser på norsk jord i fredstid. Gjelder dette NATO-baser?
11. Hva er 2 %-målet?
12. Hvilke alternativer har vi til NATO?
13. Kan vi melde oss ut av NATO?

Se svar bakerst i heftet

Om heftet

NATO blir lite kritisert i media og aviser. Det brukes ofte ord som «forsvar for frihet», «demokrati», «sikkerhet» og «nødvendig forsvar». Heftet stiller spørsmål om dette stemmer.

Er NATO så snille som de selv sier? Hvem er NATO til for? Trengs NATO i dag? Hva er alternativet i en verden hvor stormakter konkurrerer om makt og kontroll.

Heftet kan leses av enkeltpersoner eller diskuteres i grupper (studiesirkel). Kontakt gjerne «Stopp NATO» (epost: kontakt@stoppnato.no) hvis det er ønskelig å få en innleder som kan hjelpe med å skaffe tilleggsinformasjon.

Dette heftet er redigert og forfattet av «Stopp NATO». Redaksjonen ble avsluttet i mai 2020 og har bestått av: Ava Borch-Solem, Per Medby og Geir Hem.

Merk at den internasjonale situasjonen endres. Det gjelder også forhold i enkelte NATO-land og «NATO-samarbeidet» og hvilke militære operasjoner NATO samlet eller delvis engasjerer seg i. Det oppfordres til å lese heftet med åpent syn i lys av endringer som finner sted.

Kildehenvisninger er samlet bakerst i heftet.

Grafikk på bakside er fra Rødts aksjonsdag mot NATO. Andre bilder er fra Wikileaks og Pixabay- med Creative Commons (CC) lisensiering, hvis ikke annet er oppgitt.

ISBN 978-82-692008-0-5, trykk
ISBN 978-82-692008-1-2, e-bok

Trykk: Trykk24

Innhold

Hva er NATO?	5
NATOs program	5
Hvordan er NATO bygget opp	8
Aktiviteter i NATO	11
NATOs historie	15
Bakteppe – situasjonen 1945-1948	15
Norges vei inn i NATO	16
NATO-motstand	21
NATO som et redskap mot venstrekrefter	21
NATO utvider sitt virkeområde	23
Kriger	25
NATO i dag	29
Opprustning	29
NATO som våpen	31
NATO i nordområdene	32
Krig og fred – militær opprustning og forsvar	38
Opprustning, utstyr, våpen og penger	38
Militæret og NATO - klima og miljø	41
Alternativer til NATO	43
Hva kan gjøres	47
Kan vi melde Norge ut av NATO?	47
Kan vi «Stoppe NATO» - hvordan?	47
Argumenter	48
Spørsmål	52
Engasjer deg!	52
Les mer	53
Referanser og kilder	54

Hva er NATO?

NATO er en forkortelse for «North Atlantic Treaty Organization». Navnet sier at det er en nordatlantisk allianse, selv om den har blitt utvidet med flere land som ikke ligger ved Nord-Atlanteren. NATO ble opprettet i Washington, D.C. i USA 4. april 1949. Det betyr at NATO har eksistert i over 70 år.

At land inngår militærallianser ved trusler om krig, er ikke et nytt fenomen. Det som imidlertid skiller NATO fra tidligere militærallianser, er at det er en «institusjonalisert» allianse. Det vil si at det fra starten av var klart at dette skulle være noe mer enn en midlertidig allianse. NATO er også en såkalt «ekskluderende» allianse. Det betyr at den ikke er nøytral, men at medlemmene må dele NATOs politiske og økonomiske verdisyn.

Organisasjonen har fra sin opprinnelse gjennomgått en stor forandring, fra å ha oppmerksomhet rundt områdene i Europa og i nord, så deltar NATO i dag i internasjonale militære operasjoner flere steder i verden.

NATOs program

Programmet står i noe som heter «Den nordatlantiske traktat», som også kalles for «Atlanterhavspakten». Traktaten handler ikke bare om det militære, men også politisk samarbeid. Selve programmet er ikke så langt. Den har bare 14 punkter, som kalles «artikler».

I starten sies det at landene skal stå sammen om å ha noe de kaller et «kollektiv forsvar». Det sies også at landene skal stå sammen om noen

verdier, «kulturarv» og «sivilisasjon». Programmet uttrykker ønsket om at det skal være rolige forhold i de enkelte landene. For å få det til vil landene støtte hverandre og ha mye politisk og økonomisk samarbeid.

Én for alle, alle for én

Det viktigste punktet i programmet er artikkel 5. Det kalles ofte «én for alle, alle for én». Dette punktet kan brukes for å sette i gang kriger.

«Partene er enige om at et væpnet angrep mot én eller flere av dem i Europa eller Nord-Amerika skal betraktes som et angrep mot dem alle, og er følgelig blitt enige om at hvis et slikt væpnet angrep finner sted, vil hver av dem under utøvelsen av retten til individuelt eller kollektivt selvforsvar, [...] bistå den eller de angrepne parter ved enkeltvis og i samråd med de andre parter straks å ta slike skritt som den anser for nødvendig, derunder bruk av væpnet makt, for å gjenopprette det nordatlantiske områdets sikkerhet ...»

Hvor kan NATO krige?

Punkt seks i programmet definerer hva som er det geografiske området hvor NATO mener at de er angrepet og kan krige mot andre. Det omfatter hovedsakelig områder nord for det som heter «Krepsens vendekrets». Det er der hvor sola når loddrett (i senit) ved sommersolverv, dvs. 21. juni.

I dag er områder hvor NATO-land kan bruke militær makt utvidet. Cyberangrep (dataangrep) og angrep flere steder kan nå utløse artikkel 5 og ende med militær inngripen. Det kan bety at det kriges militært helt andre steder enn i Nord-Atlanteren. Afghanistan er for eksempel langt utenfor det nordatlantiske området.

NATO har stor makt

NATOs program punkt syv og åtte viser til at NATO-landene sier at de skal forholde seg til FN og vedtak derfra. Samtidig sier programmet at NATO på en måte er viktigst. Programmet sier at hvert land «forplikter seg til ikke å inngå noen internasjonal avtale i strid med denne traktat». Noen NATO-land kan også hindre at de får FN-vedtak mot seg ved å bruke veto i FNs sikkerhetsråd. I praksis gjennomføres NATO-aksjoner også uten FN-vedtak.

Programmet handler også om måten NATO skal ta opp saker på. Det skal skje ved at det er opprettet et såkalt «råd» hvor alle landene skal være med. Her fikk Tyrkia kritikk i 2019 for å ha gått til krig mot Syria uten å snakke med de andre NATO-landene.

Det er USA som styrer NATOs arkiver, og som har kontroll og administrasjon.

Hele teksten i Atlanterhavspakten kan leses her:

<https://www.folkogforsvar.no/leksikon/appendiks-ix-atlanterhavspakten/>

NATOs strategier

I tillegg til det formelle programmet – traktaten – så vedtar NATO med jevne mellomrom noe de kaller «strategiske konsepter». Det er planer for hva de kan gjøre.

Krisehåndtering

NATOs strategi er basert på både å gripe inn når et land er angrepet eller truet etter artikkel 5, men også ved egen vurdering av «krise» og såkalt «krisehåndtering».

I NATO-strategien heter det: *"NATO vil derfor engasjere seg, der det er mulig og når det er nødvendig, for å forhindre kriser, håndtere kriser, stabilisere situasjoner etter konflikt og støtte gjenoppbygging."*

NATO vedtok også en såkalt krisehåndtering med vekt på trening, utvikling av lokale styrker, styrking av sivil-militær planlegging og større samarbeid mellom NATO og partnerstyrker.

Det er opp til NATO selv å bestemme hva og hvem som er utsatt for krise.

Out of area

Opprinnelig skulle NATO bare dekke medlemslandenes områder i Nord-Atlanteren. Siden har NATO åpnet for engasjement utenfor medlemslandenes territorium. «Out of area» er en sentral del av NATOs strategi i dag. Ofte begrunnet med stabilisering, krisehåndtering eller inngripen i «humanismens navn». Også avskrekking brukes som argument for militære aktiviteter.

Det er opp til NATO selv å bestemme hvor det er kriser og hva som er nødvendig for å “stabilisere”. Både når det gjelder “krisehåndtering” og “out of area”-operasjoner sier NATO at de vil følge FN-vedtak, men det er ikke en nødvendighet at FN har gjort vedtak.

Hvordan er NATO bygget opp?

NATO har mange ansatte og mange politiske og militære representanter. De fatter beslutninger om hvordan NATO skal utvikles og om konkrete militære operasjoner. NATOs hovedkvarter ligger i Brussel.

NATO har svært få faste militære styrker selv. Når NATO-rådet vedtar å starte en operasjon, bidrar medlemslandene med militære styrker.

Det nordatlantiske råd (North Atlantic Council)

Dette er det viktigste politiske beslutningsorganet i NATO. Alle medlemslandene er med der. De møtes regelmessig eller når behovet oppstår. Det ledes av generalsekretæren – som i 2020 er Jens Stoltenberg.

Militærkomiteen og kommandosentraler

Disse følger opp beslutninger om NATO-aksjoner. Militærkomiteen består av forsvarssjefene i NATOs medlemslandene og en egen internasjonal militær stab. Kommandosentralene samordner kommandooperasjoner og støtte.

Den Allierte Operasjonskommando (ACO – Allied Command Operations) har ansvaret for alliansens militære operasjoner. Hovedkvarteret «SHAPE» (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) ligger i Belgia. Det er også et eget hovedkvarter med ansvar for Nord-Atlanteren. Det heter Allied Command Transformation (ACT). ACT har hovedkvarter i Norfolk i den amerikanske delstaten Virginia. «Joint Support and Enabling Command», i den tyske byen Ulm, er et nyetablert hovedkvarter på operativt nivå i Europa.

Response force

NRF (Nato Response Force) er en hurtig reaksjonsstyrke for å støtte NATO-opdragene etter behov. Disse ble opprettet i 2002 og er i dag et hovedelement for NATOs «raske» militære aktiviteter. NRF er basert på faste og roterende styrker. Medlemmer forplikter seg til å gjennomføre treningsprogrammer. Dette er en av grunnene for store militærøvelser og plassering av utenlandske – NATO-lands – militære styrker i ulike land. Dette er en del av NATOs virkemidler for å sikre «Joint Task Force»; samordnede aksjoner i NATO med mål om å kunne være fullt aktive innen 30 dager.

En NATO-base i Norge spiller en sentral rolle. Basen kalles «Joint Warfare Centre» (JWC) og ligger på Jåttå i Stavanger. Der er det fast stasjonert ca. 270 militære fra ulike NATO-land. Oppgaven er å trene, koordinere og legge til rette for effektivitet i NATOs operasjoner.

Generalsekretæren

Han/hun er ansvarlig for å styre prosessen med konsultasjoner og beslutninger i alliansen og sørge for at beslutninger blir utført. Generalsekretæren er også NATOs talsperson og leder organisasjonens internasjonale stab, og samordner meningene til de nasjonale delegasjonene.

Medlemmer

I dag har NATO 30 medlemmer når vi regner med Nord-Makedonia som det siste (2020). I 1949 var det 12 medlemmer. USA tok initiativet til opprettelsen av NATO og Norge ble med fra starten.

Det er en viss grad av fleksibilitet i NATO som gjør at medlemmene kan velge hvordan de deltar. Island og Frankrike er eksempler på dette. Da Island undertegnet traktaten i 1949, hadde det ikke – og har fortsatt ikke – væpnede styrker. I 1966 bestemte president Charles de Gaulle seg for å trekke Frankrike fra NATOs militære struktur, men landet er nå igjen blitt fullt integrert i denne.

Venner

Omkring 40 ikke-medlemsland samarbeider med NATO som partnere, og mange av disse bidrar til NATO-ledede operasjoner og oppdrag. Samarbeidet er ikke begrenset til Nord-Atlanteren, men omfatter land rundt om i verden. NATO har flere regionale «partnerrammeverk». Partnere/venner som ikke kommer inn under disse rammeverkene ligger under det som er kjent som Partners Across the Globe (PatG), for eksempel Australia og New Zealand.

En rekke internasjonale organisasjoner som blant annet EU, OSSE og FN er også en del av NATOs partnersamarbeid. Både Finland og Sverige deltar i mange NATO-øvelser og tilslutter seg enkelte andre NATO-oppdrag som en slags partnere.

Aktiviteter i NATO

Avgjørelser og konsultasjoner

Medlemslandene snakker ofte med hverandre og tar beslutninger. En "NATO-avgjørelse" skal tas ved enighet. Men mange ganger uttrykkes NATOs syn av generalsekretæren eller USAs president uten at saken er formelt behandlet. Ofte blir saker indirekte støttet av NATO, siden de kvier seg for å protestere mot noe som et medlemsland gjør. Et godt eksempel på det er NATO-landet Tyrkias angrep mot Syria i 2019.

Operasjoner og oppdrag

Omtrent 20 000 militære personell er i begynnelsen av 2020 engasjert i NATO-operasjoner og oppdrag verden over, og de styrer ofte komplekse bakke-, luft- og marineoperasjoner.

NATO-land deltar med soldater, utstyr, og våpen i alt fra direkte krigføring til støtte, treningsoppdrag og flyovervåking. Ofte kalles aktivitetene for "fredsbevarende" aktiviteter. Mye utstyr, våpensystemer og personell plasseres også rundt i verden som såkalt avskrekking overfor land og bevegelser som NATO definerer som sine fiender.

Militær opprusting og mange baser

NATO legger vekt på å bygge opp «kapasiteter» for at alle land hver for seg, og sammen, kan være sterke og kampklare. Det kan bety å samordne kommandostrukturer, å bygge ut infrastruktur og sine engasjementer rundt teknologi og utstyr knyttet til dataovervåking. I det siste har NATO også besluttet at «verdensrommet er et operasjonelt område for NATO». Nylig har NATO lagt vekt på såkalt «byrdefordeling». Det er et annet ord for at alle landene skal øke sine utgifter til militæret.

NATO har få egne baser. De er involvert i flere operasjoner, og da benytter de seg av medlemslandenes baser og soldater. Det betyr at USAs baser på en måte er permanent tilgjengelig for NATO ved aksjoner og øvelser. USA har over 800 militære baser rundt om i verden i mer enn 70 land og over 150 000 militære personell i mer enn 150 land.

Ramstein Air Base

Dette er en amerikanskdrevet flybase i Tyskland. Basen drives av det amerikanske militæret som del av NATO-samarbeidet. Basen ble bygget tidlig under den kalde krigen. I dag er basen hovedleddet for alt materiell og personell som fraktes til Afghanistan, og foruten amerikanske styrker finnes det også canadisk, tysk, britisk, fransk, belgisk, polsk, tsjekkisk, norsk, dansk og nederlandsk personell der.

Camp Bondsteel

Balkan ble under Bosniakrigen et skytefelt for amerikansk våpenindustri. Etter krigen opprettet USA «Camp Bondsteel». Basen ble bygget av Kellogg, Brown & Root, som fra starten var et oljeselskap med nære bånd til USAs visepresident Dick Cheney. Bondsteel var da den ble bygget den største utenlandske basen etter Vietnamkrigen. Camp Bondsteel ble hovedbasen til USAs hær under NATO-kommando i Kosovo. Det er ca. 7000 amerikanske soldater på basen, noe som gjør det til den største basen på Balkan. Den amerikanske hæren har blitt kritisert for å bruke basen som en interneringsleir. Likevel er ikke basen åpen for inspeksjoner fra "Komiteen for forebygging av tortur" (CPT). I november 2005 beskrev Alvaro Gil-Robles, menneskerettighetsutsending fra Europarådet, leiren som en "mindre versjon av Guantanamo".

I det siste har det vært mye diskusjon om at det er i ferd med å opprettes militære baser med utenlandske soldater også i Norge – på Værnes og i Nord-Norge. Dette skjer selv om Norge har en vedtatt politikk om at det ikke skal tillates.

NATO har noen stående styrker på permanent basis. Disse inkluderer NATOs stående maritime styrker, som er klare til å aksjonere når de blir bedt om det. I tillegg har NATO et integrert luftvernssystem for å beskytte mot luftangrep. NATO utfører også flere såkalte luftpolitioppdrag. Som en del av slike oppdrag patruljerer NATOs jagerfly luftrommet til medlemmer som ikke har egne jagerfly. De kjører 24/7, 365 dager i året. Norske F-35 jagerfly deltok i luftovervåking for NATO rundt Island vinteren 2020.

Atomvåpen

NATO har vedtatt at de kan være «førstebruker» av atomvåpen. Gjennom samarbeid og partnerskap har NATO i praksis åpnet opp for atomvåpen flere steder i verden. Ubåter, marinefartøyer og fly utstyres med atomvåpen.

På møtet 4. desember 2019 vedtok NATO at «NATO vil forbli en atomvåpenallianse», og de bestemte å «styrke vår evne til å avskrekke og forsvare med en passende blanding av kjernefysiske, konvensjonelle og missilforsvarsevner, som vi fortsetter å tilpasse».

Det er fem land i Europa (2020) som er vertskap for de omkring 200 B-61 bombene som USA har utplassert i Europa. De fem landene er Nederland, Belgia, Tyskland, Italia og Tyrkia. Amerikanske myndigheter har ikke offisielt bekreftet hvor i Europa bombene lagres.

Norges medlemskap i atomvåpenalliansen NATO brukes av mange politikere som et argument for at Norge ikke vil skrive under FNs forbud mot atomvåpen.

NATOs fiendebilder

NATO er på sett og vis avhengig av å ha noen fiender. Russland og Kina omtales ofte som konkurrenter som generelt skaper usikkerhet og ustabilitet, og som ikke deler NATOs verdier. NATOs oppgave blir å skape orden og stabilitet i en usikker verden, sier de selv. 11. september 2001 ble et slags veiskille. Det var ikke lenger bare stater som truet, men globale nettverk av terrorister (Al Qaida og senere ISIS), og NATOs trusselbilde ble endret. NATO har siden direkte engasjert seg i kamp mot det de definerer som terrorister. Kamp mot terrorister er også en del av NATOs utvidede "out of area"-mandat.

I en tid med endringer og ustabilitet så svarer NATO med å vektlegge «samholdet» seg imellom, men flere NATO-land er i dag likevel ikke så enige som før.

Et eksempel på det var i 2019 da Frankrikes president Emmanuel Macron kalte NATO "hjernedød" i et presseintervju over Tyrkias angrep på Syria.

NATOs historie

NATO og Norge – myter og realiteter

4. april 1949 var utenriksministrene fra 12 nordatlantiske land samlet i Washington DC for å undertegne NATO (The North Atlantic Treaty Organization), også kalt “Atlanterhavspakten”.

Opprinnelig besto NATO av 12 land; Belgia, Canada, Danmark, Frankrike, Island, Italia, Luxembourg, Nederland, Norge, Portugal, Storbritannia og USA. I 1952 ble Hellas og Tyrkia med, i 1955 Forbundsrepublikken Tyskland (det gjenforente Tyskland fra 1990), i 1982 Spania, i 1999 Polen, Tsjekkia og Ungarn, i 2004 Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia, i 2009 Albania og Kroatia, og i 2017 Montenegro. Med Nord-Makedonia som nytt medlem er det nå totalt 30 medlemsland. Mange av de nye NATO-landene er tidligere Sovjet-republikker med grense mot Russland, altså langt fra det som vanligvis regnes til det nordatlantiske området.

Bakteppe – situasjonen 1945–1949

Etter at krigen ble slutt i 1945 møttes krigsperiodens ledere i USA, Storbritannia og Sovjetunionen – Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill og Josef Stalin – flere ganger bl.a. på «Jaltakonferansen». Her ble det avtalt interessesfærer etter krigen.

Men alliansen mellom Sovjetunionen og Vestmaktene fra krigen gikk raskt i oppløsning. 5. mars 1946 holdt Churchill en tale hvor han krevde en vestlig antisovjetisk blokk.

Både USA og Sovjetunionen hadde etter krigens slutt redusert sine stående styrker betraktelig. Men opprustningen startet raskt. I de første årene etter krigen etablerte USA baser rundt Sovjet, og i 1949 var det 400 av dem. Sovjet på sin side ville sikre sin innflytelse over områder i Øst-Europa med tett tilknytning til kommunistpartier.

12. mars 1947 presenterte USAs president Truman den såkalte «Trumandoktrinen». Han lanserte USA i rollen som verdens politimann. «Marshallplanen» ble lansert 5. juni 1947. Den hadde som siktemål både økonomisk gjenreisning etter krigen og samtidig å ivareta USAs politiske og økonomiske interesser.

Båndene mellom Vest-Europa og USA skulle styrkes. 22. januar 1948 holdt den britiske utenriksminister Bevin en tale i det britiske Underhuset hvor han lanserte ideen om vesteuropeisk samarbeid for å møte trusselen fra Sovjetunionen.

Opprettelsen av NATO skjedde åpenbart i sammenheng med stormaktenes kamp om posisjoner, kontroll og omfordeling etter krigen. Som Hastings Lionel Ismay, NATOs første generalsekretær, sa om hensikten: «Holde russerne ute, amerikanere inne og tyskerne nede».

Norges vei inn i NATO

Det hadde vært betydelig støtte i Norge til nøytralitetspolitikken fram til 9. april 1940. Trygve Lie, som overtok som utenriksminister under krigen, ønsket tidlig en formalisert allianse i fredstid. Mange innenfor Det Norske Arbeiderpartiet (DNA) begynte tidlig å arbeide for en militær tilknytning mellom Norge og Vestmaktene. Motstanden mot å knytte Norge til en vestlig allianse var imidlertid lenge ganske stor.

Det første vedtaket som uttrykte støtte for en vestlig allianse ble gjort av Oslo Arbeiderpartis representantskap, som i en uttalelse 3. februar 1948 gav tilslutning.

Einar Gerhardsens såkalte «Kråkerøytale» i 1948 påvirket i stor grad begivenhetene. Bakgrunnen var bl.a. endringer i Tsjekkoslovakia som noen omtaler som kupp. Talen spilte på frykten for kommunismen og Sovjetunionen, og bidro til å styrke de som ønsket vestlig alliansetilknytning.

Tanken om et nordisk forsvarssamarbeid

Alternativet til NATO som opprinnelig hadde stor tilslutning i Arbeiderpartiet, var en nordisk forsvarsallianse.

På et nordisk utenriksministermøte i Oslo 23.–24. februar 1948 fant de første diskusjonene om et skandinavisk forsvarsforbund på regjeringsnivå sted. Sveriges utenriksminister Östen Undén forhørte seg først om Norge var villig til å diskutere et nærmere militærpolitisk samarbeid mellom Norge og Sverige, og se på muligheten for et forsvarsforbund som også inkluderte Danmark. Svenskene ville at forbundet skulle stå utenfor enhver gruppering av andre makter. 1949 ble forsøket om å skape et skandinavisk forsvarsforbund skrinlagt fordi Norge framsatte et nærmest ultimatum om at alliansen måtte ha en formell tilknytning til Vestmaktene.

Vedtaket

Arbeiderpartiets landsmøte ble holdt dagene 17. til 20. februar 1949. På sakslisten stod ingenting om Atlanterhavspakten. Først rett før middagspausen på landsmøtets tredje dag fikk delegatene utlevert flertalls- og mindretallsinnstillingene fra landsstyrets behandling. Samtidig ble det opplyst at saken måtte avgjøres samme dag.

Johanne Åmlid journalist og forfatter fra Arbeiderpartiet, skriver:

«Hadde det ikke vært det heseblesende jaget som preget forhandlingene, kunne opposisjonen ha samrådd seg og fremmet forslag om at de nordiske forhandlingene skulle tas opp igjen. Med tre minutters taletid fortsatte debatten i lyntempo for at landsmøte skulle nå fram til votering samme kveld. Det var ingen mulighet for samlet opptreden fra opposisjonen. Vi hadde liten eller ingen kontakt med hverandre, dels fordi vi ikke visste hvem de andre var, dels fordi det ikke ble tid. I møteledelsen satt partiets mest erfarne folk som hadde god øvelse i å behandle slike store møter. Da dirigenten foreslo prøvevotering, ante vi fred og ingen fare, og ingen protesterte eller forlangte skriftlig avstemning. Men prøvevoteringen ved håndsopprekning viste seg å få skjebnesvangre følger, for på denne måten kunne alle paktmotstanderne registreres. Og i personlig pågang utenfor forhandlingene fikk vi høre at motstand mot A-pakten kunne bli oppfattet og utlagt som mistillit til utenriksministeren og statsministeren, ja kanskje til hele regjeringen. Og dette var bare noen få måneder før stortingsvalget. Selv opplevde jeg å bli tatt i skole av Tranmæl da jeg hadde vært freidig nok til å sette fram forslag om utsettelse av saken og innkalling av et ekstraordinært landsmøte. Han kom bort til meg og sa jeg måtte forstå hvor farlig situasjonen var. Utenriksdepartementet hadde fått melding om at Norge var det neste landet som sto for tur til å bli overfalt etter Tsjekkoslovakia. Meldingen var naturligvis hemmelig, men han kunne innestå for den. Derfor hastet det med A-pakten som ville sikre oss hjelp fra USA.»

Johanne Åmlid: «Ut av kurs», Pax forlag 1966

En førstehånds beretning fra Arbeiderpartiets lukkede landsmøte i 1949 der Norges medlemskap i NATO i realiteten ble avgjort.

Det ble en stor debatt, hvor det også ble hevdet at motstand mot den nye alliansen kunne oppfattes som mistillit til utenriksministeren og statsministeren.

Argumenter som vi kjenner godt til også i dag:

Olav Oksvik sa under debatten :

«Det avgjørende er at hvis vi går inn i Atlanterhavspakten, så går vi inn i en militær organisasjon hvor vi visstnok kan få et eller annet tilsagn om sikkerhet, men vi vil ikke ha noe herredømme over hvilke konflikter vi kan bli trukket bort i.»

Kaare Fostervoll sa dette:

«Følgen av Amerikas og Englands sikkerhetspolitikk er at Sovjet føler seg innringet. Ringen er sluttet fra Persia, Tyrkia og Hellas. Videre over Storbritannia til Island og Grønland. Når nå også Norge kommer med, så kjennes det av Sovjet selvsagt som innringning.»

3. mars 1949 fikk Stortinget i et lukket møte for første gang anledning til å debattere spørsmålet om Atlanterhavspakten. Innstillingen fra komiteen lød: *«Stortinget er enig i at Norge søker samarbeid med de vestlige demokratier på det forsvarspolitiske område, og at vi om mulig søker å komme med i de forberedende drøftelser om en freds- og forsvarspakt mellom landene ved det nordlige Atlanterhav (Atlanterhavspakten).»* Mot 13 stemmer ble det vedtatt at Norge skulle være medlem i NATO.

Basepolitikken som ble vekk

Selv om Norge sluttet seg til NATO, ble det tatt noen vesentlige reservasjoner. I 1949 sa Norge nei til utenlandske baser og atomvåpenlagring på norsk jord så lenge landet ikke var angrepet eller utsatt for trusler om angrep («baseerklæringen» avgitt i februar 1949).

Det har offisielt sett vært stor enighet om den norske basepolitikken, og Norge var et av de få landene i NATO uten amerikanske eller britiske baser. Men den ble likevel praktisert ganske variabelt. Fly og marinefartøyer fra andre land brukte norske baser selv om det ikke var fast stasjonerte soldater der. På 1970-tallet ble det avslørt at radiosendere på norsk jord ble brukt som navigasjonssystem for amerikanske atomubåter. Dette navigasjonssystemet het Loran C. Spionasje mot Sovjetunionen fra Vardø ble utført i USA regi fra 1952. I 1963 sto den første høyteknologiske Globus-radaren klar i Vardø. Vardøradaren eksisterer den dag i dag som ledd i USAs overvåkning av Russland.

I dag mener mange at den tidligere basepolitikken er forlatt, og vi har fått fast stasjonerte utenlandske styrker på norsk jord – se kapittelet om Norge og NATO.

Norsk oppslutning om NATOs atompolitikk

I 1957 ble det etablert ordninger der atomvåpen ble integrert i allierte lands styrker, dvs. at amerikanske atomvåpen ble utplassert i NATO-land i Europa. I det store og hele har Norge sluttet lojalt opp om NATOs atomvåpenstrategier og hele tiden akseptert NATOs avhengighet av atomvåpenenes avskrekkende effekt. Noen reservasjoner har vi likevel gjort: Både basepolitikken, reservasjon mot å lagre atomvåpen i Norge (Gerhardsen i 1957) og anløpspolitikken («Bratteli-doktrinen» fra 1975), viser dette. Likevel har vi akseptert å være under «atomparaplyen» til NATO.

NATO-motstand

De første årene var det liten aktivitet blant norske NATO-motstandere. Foruten NKP (Norge Kommunistiske Parti), som i årene etter krigen hadde rask tilbakegang, var den åpne motstanden mot NATO i Norge de første årene knyttet til ukeavisa Orientering. At det fantes en latent NATO-motstand eller skepsis som var sterkere enn det som offisielt kom fram, skulle vise seg ved det såkalte påskeopprøret i 1958.

Før påske i 1958 ble det utarbeidet et opprop mot NATO og atomopprustning med krav om at Norge må legge ned veto i NATOs råd; vesttyske styrker skal ikke utstyres med atomvåpen. Over halvparten av Arbeiderpartiets stortingsgruppe ga sin tilslutning. Dessuten var det ja fra fagforeninger som representerte ca. 300 000, over halvparten av LOs medlemmer. Oppropet ble gjort kjent påskeaften, 5. april 1958. Rundt 1960 ble også atomvåpenes plass i NATO mer diskutert. Motstanden mot atomvåpen var en av hovedgrunnene til at Sosialistisk Folkeparti (SF) ble dannet i 1961 etter at flere ble ekskludert fra Arbeiderpartiet.

NATO-motstanden fikk et oppsving utover 1960-tallet. USAs krigføring i Vietnam bidro til at ungdomskullene i hele verden på slutten av 1960-tallet ble sterkt radikalisert. Alle miljøer til venstre for Arbeiderpartiet var NATO-motstandere, og innenfor Arbeiderpartiet og Venstre fikk NATO-motstanden et oppsving i denne perioden. Antiimperialisme og kamp mot USAs framferd rundt om i verden hadde gjennomslag både i AUF og Unge Venstre. Unge Venstre inntok standpunkt mot NATO. AUF tok også i 1969 standpunkt mot NATO med overveldende flertall. I Norge hadde NATO-motstanden også stor oppslutning i nye radikale bevegelser som SUF og senere AKP.

NATO som et redskap mot venstrekrefter

Ikke alle NATO-land hadde noe formelt demokrati. Diktaturstaten Portugal var blant NATOs 12 opprinnelige medlemsland. I perioden fra 1949 til

fascistdiktaturet falt i 1974 var demokratisering av Portugal ikke på NATOs agenda. Det ble heller ikke fremmet noe krav om at Portugal skulle gi slipp på sine kolonier i Angola og Mosambik, som landet førte langvarig krig for å beholde.

I et land skulle også NATO bidra aktivt til å fjerne den folkevalgte regjeringen. Hellas ble medlem i NATO i 1952. I april 1967 ble et fascistisk kupp gjennomført med CIA i en sentral rolle. Den amerikanske 6. flåte ankret opp utenfor havna i Athen straks før kuppet. Demokratiet i Hellas ble avskaffet etter en NATO-plan som het «Prometheus». Planen inneholdt detaljerte retningslinjer for arrestasjon og internering av kommunister, progressive fagforeningsledere, venstreradikale intellektuelle og folk som har gått inn for en nasjonalt uavhengig politikk. Bakgrunnsmateriale for planen er etterretningsrapporter utarbeidet av det lokale overvåkingspolitiet i nært samarbeid med CIA. Planen viste seg å være meget effektiv. All antikapitalistisk og demokratisk opposisjon ble knust.

Liknende planer ble laget for andre NATO-land. Og på 1970-tallet ble det også i Norge gjennomført en rekke øvelser rettet mot indre fiender. Øvelsene «Good Heart», «Firm Sand», og «Wintex -73» var alle stabsøvelser i NATO-regi. På denne tiden hadde avisa Klassekampen avslørt hemmelige NATO-telegrammer som dokumenterte at militæret drev øvelser rettet mot indre opposisjon, som organisasjoner på venstresiden eller fagorganiserte ved nøkkelbedrifter. Dette ble en stor politisk sak og skapte reaksjoner. I juni 1973 reagerte sambandssoldaten Narve Trædal ved Forsvarskommando Nord-Norge på et par lignende telegrammer. Han sørget for å få levert kopier til Klassekampen, som slo telegrammene stort opp.

Denne avsløringen resulterte i etterforskning i det militære, der Trædal var en av flere mistenkt for lekkasjen. Han ble fengslet, satt i tre uker med brev- og besøksforbud. Fagforeninger som representerte om lag 100 000 medlemmer, protesterte mot forsvarrets øvingspraksis og mot rettsforfølgelsen av Trædal.

“Out of area”-strategien

Etter Sovjetunionens sammenbrudd ble NATOs geografiske virkeområde sterkt utvida. “Out of area” er NATO-sjargong for operasjoner utenfor medlemslandenes territorium. I det nye strategiske konseptet fra 1991 ble det åpnet for krigføring utenfor medlemslandenes territorium, og Norge har flere ganger deltatt i «out of area»-kriger etter 1991.

NATO måtte ha en begrunnelse for krig. Under Gulfkrigen i 1991 var det ingen relevant artikkel som kunne brukes fra NATOs side for å legitimere støtte til USAs krigføring. Det var en amerikanskledet krig, men ingen NATO-operasjon. Fra mars til juni 1999 gjennomførte NATO luftangrep på serbiske styrker og strategiske mål i Kosovo. I Kosovokrigen var NATO involvert utenfor eget område. NATOs intervensjon i Kosovo markerte et skille for alliansen.

12. september 2001 besluttet NATO å bruke artikkel 5 i programmet etter 11. september-angrepene mot USA. Dette skjedde også “out of area”. Siden den gangen har NATO hatt styrker i Afghanistan fram til i våre dager.

Frankrikes president Jacques Chirac sa i et intervju 4. februar 2004:

«Du må være realistisk i en verden i endring. Vi har oppdatert vår visjon, som en gang holdt fast at NATO hadde geografiske grenser. Ideen om et regionalt NATO eksisterer ikke lenger, slik alliansens engasjement i Afghanistan viser. Og vi er ikke imot en rolle i Irak for NATO hvis det kommer til det.»

Mange har stilt spørsmål om hvilket mandat NATO har hatt til å påta seg sin utvidede rolle i verden. Flere ser det i sammenheng med den rollen som USA spiller i NATO, og USAs ønske om å holde på sin dominerende plass i verden.

Kriger

Selv om NATO ikke har den overordnede kommandoen i militære operasjoner, så er NATO likevel ofte med. USA og andre stormakter danner noen ganger såkalte «koalisjoner» som deltar i kriger. Eksempel på dette er bombingene i Libya i den innledende fasen og i Syria. Slike operasjoner får ofte støtte og forståelse fra NATO.

Her følger noe mer om de største krigene hvor NATO på ulike vis har vært direkte eller indirekte med.

Bosniakrigen

Sommeren 1995 ble NATOs medlemsland enige om å intervensere for å få slutt på krigen i Bosnia. NATO startet en to ukers luftkampanje mot bosniske serbiske styrker og i løpet av de påfølgende månedene en rekke andre militære tiltak. Etter fredsavtale i 1995 fortsatte NATO med å utplassere styrker til landet.

Denne krigen ble forankret i FN-vedtak. NATO som en eksklusiv politisk militærallianse tok altså et ansvar på vegne av hele verdenssamfunnet (FN).

Dette var første gang NATO ble involvert i en «krisehåndteringsoperasjon» som ikke er knyttet til artikkel 5. Andre krisehåndteringer som ikke er begrunnet i artikkel 5 har fulgt; i Kosovo, Nord-Makedonia (tidligere kjent som den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia), Afghanistan, middelhavsland, utenfor Afrikas Horn, og over Libya.

Kosovokrigen – Serbia

I 1999 gikk NATO til militær intervensjon mot Jugoslavia med den offisielle begrunnelsen å stanse overgrep begått av serbiske styrker mot albanske sivile og å «hindre en humanitær katastrofe». En omfattende bombekrig fra NATOs side fulgte, og flere hundre tusen ble jaget på flukt internt i Kosovo

og over grensen til nabolandene. Fordrivelsen av sivilbefolkningen tiltok sterkt under NATOs bombekrig.

NATOs angrep på Serbia var en av de mest omfattende militære operasjoner i Europa siden andre verdenskrig. Det var en åpen militær aksjon, uten FN-mandat, mot en suveren stat. For første gang etter andre verdenskrig deltok Tyskland i angrep på en suveren stat. NATOs intervensjon utløste en omfattende debatt om folkeretten, og om det moralske grunnlaget og faktagrunnlaget for intervensjonen.

KFOR (Kosovo Force) er en styrke som ble avsatt av NATO i Kosovo etter krigen. Formålet med styrken er “å skape og opprettholde fred og orden” i Kosovo. På det meste tjenestegjorde det 50 000 soldater fra 30 forskjellige land i KFOR.

Syria og Irak

Landene i Midtøsten har veldig lenge vært i sentrum for stormakters rivalisering og kontroll – på grunn av beliggenhet og for transport, handel og ressurstilgang (olje). Landegrenser har i stor grad blitt tegnet på kartet av stormakter.

Historien er lagret hos folk og kulturer, og ulike lokale nasjonale motsetninger ligger som et bakteppe. USA og NATOs involvering er ikke av ny dato, men uro og opprør (både skapt av stormakter og regionale undertrykking) førte til at stormaktene har sett sin sjanse til å blande seg inn mer åpent og direkte de siste tiårene.

Irakkrigen var en krig som begynte 20. mars 2003, da styrker fra en amerikansk-ledet koalisjon startet et omfattende militært angrep på Irak. Bakteppet var beskyldninger fra det amerikanske presidentkabinettet om at Saddam Hussein (Iraks president) disponerte masseødeleggelsesvåpen, noe som viste seg ikke å stemme. Krigen sluttet offisielt den 31. august 2010.

«Operation Inherent Resolve» startet 8. august 2014, da USA iverksatte sine første militære angrep mot IS i det nordlige Irak. Operasjonen ble utvidet 22. september da USA og andre land startet bombing av IS-mål også i Syria. Koalisjonen ble til etter initiativ fra USA og besto først av ti land.

Norge har deltatt siden 2014 i Irak med mer direkte militær involvering fra mai 2015 – og i 2016–2017 også i Syria, fra baser i Jordan. Norge har også bidratt med stabsoffiserer ved US Central Command i USA og CJTF-hovedkvarteret i Kuwait.

I mai 2016 sendte Norge – på forespørsel fra USA – 60 spesialsoldater for å trene opposisjonsgrupper i baser i Jordan. Dette var en utvidelse av «Operation Inherent Resolve» i Irak. I juli 2016 gjorde regjeringen et nytt vedtak, som åpnet for at de norske styrkene kunne krysse grensen fra Jordan til Syria. 20. mai 2017 meldte flere utenlandske medier at norske styrker hadde krysset grensen og gått inn i Syria.

I januar 2020 vedtok nasjonalforsamlingen i Irak at alle utenlandske soldater skal ut av landet. Men NATO har (vinter 2020) opprettholdt sin tilstedeværelse. En fortsatt tilstedeværelse av norsk soldater i Irak blir av flere sett på som brudd på folkeretten.

Krigen i Irak var i utgangspunktet ikke en formell «NATO-krig». Det var uenigheter mellom NATO-landene. Men fra 2014 ble de sentrale NATO-landene mer åpent involvert – enhetlig i «koalisjon». Et direkte NATO-opdrag i Irak nådde full operativ evne i september 2019. Oppdraget er utformet for å hjelpe Irak med å bygge, trene og utdanne sine militære styrker med det uttalte formålet å «øke den langsiktige stabiliteten i Irak og regionen». Den koordinerer sin virksomhet med den tidligere USA-ledede «koalisjonen av villige».

Libyakrigen 2011

FN vedtok våpenembargo og flyforbudssone over Libya, men «resolusjon 1973» forbød invasjon. Like fullt ble spesialsoldater fra Frankrike,

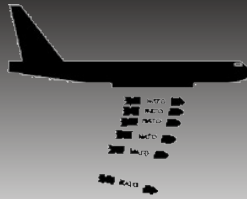
Storbritannia, USA og golfstatene Qatar og De forente arabiske emirater satt inn; kanskje sågar før FN-vedtaket. Den USA-ledede krigen ble direkte etterfulgt av den NATO-ledede «Operation Unified Protector». I Libya opererte (blant annet) norske F-16-jagerfly i praksis som luftvåpenet til USA og NATO-allierte for regimeendring – mot advarslene fra Den afrikanske unionen. Norske fly slapp 588 bomber i 130 bombeangrep. Resultatet ser vi i flyktningestrømmene og fremveksten av flere terrorgrupper.

Afghanistankrigen

Krigen i Afghanistan startet da USA 7. oktober 2001 startet den militære kampanjen «Operation Enduring Freedom» (OEF), med særlig tyngde sør i landet. Påskuddet for krigen var terrorangrepene mot USA 11. september 2001 og USAs kamp mot Al-Qaida og Taliban. For å få det til, måtte det også her bli et regimeskifte. USA fikk støtte til krigføringen av allierte, både innenfor og utenfor NATO. Norge deltok med F-16-kampfly fra en base i Kirgisistan samt med mindre spesialenheter i koalisjonsstyrkene fram til høsten 2003.

I august 2003 overtok NATO kommandoen over ISAF («International Security Assistance Force»), som da omfattet om lag 5000 soldater og offiserer. Høsten 2005 vedtok regjeringen Stoltenberg at all norsk militær innsats i Afghanistan skulle knyttes opp til ISAF. Dette var første gang USA involverte NATO direkte gjennom «artikkel 5» – én for alle, alle for én. Den massive bombingene har hatt store sivile kostnader, og det er avdekket betydelige brudd på internasjonale lover vedrørende behandling av krigsfanger. Norge har siden årsskiftet 2001/2002 vært sterkt involvert i Afghanistan, og om lag 7000 nordmenn har så langt (vinteren 2020) deltatt i krigen.

«Resolute Support Mission» er et NATO-ledet oppdrag for å trene, gi råd og hjelpe de afghanske sikkerhetsstyrkene og institusjonene. Oppdraget ble lansert 1. januar 2015, umiddelbart etter nedtrappingen av den internasjonale sikkerhetshjelpstyrken.

NATO i dag

NATO sier selv at de har skapt fred og framgang i syv tiår. Jens Stoltenberg formulerte seg sånn (i Dagens Næringsliv 7.12.19):

«Vi ønsker å bevare freden, og den beste måten å bevare freden på, er at det ikke er noen tvil om at NATO kan forsvare ethvert NATO-land. NATOs oppgave er å hindre krig, og den måten vi hindrer krig på er å gjøre det klart for enhver mulig angriper at dersom et NATO-land angripes, så vil hele alliansen komme til unnsetning, og dermed unngår vi et angrep.»

Formelle begrunnelser behøver ikke å si hele sannheten. Det kommer selvsagt an på hvordan og hvem som definerer hva som er angrep og hva som er forsvar, og hva de faktisk forsvarer eller fordømmer.

Opprustning

Mange trodde at NATO ville forsvinne da Sovjetunionen ble oppløst og da det såkalte «jerneteppe» mellom øst og vest falt sammen. Men selv om det som tidligere ble definert som NATOs motpart, Sovjet og Warszawapakten, ble oppløst, så består og vokser NATO. I dag satser NATO mye på å ruste opp. NATO øker militæret på flere måter: mer penger, flere våpen, flere faste aktiviteter og flere militærøvelser. Siden 2014 har opptrappingen økt kraftig. Det har vært den største økningen siden den kalde krigen. For eksempel er reaksjonsstyrken («Response Force») tredoblet, og det er opprettet en 5 000 sterk «spyspissstyrke» og opprettet multinasjonale kampgrupper i Estland, Latvia, Litauen og Polen. NATO har også økt sin tilstedeværelse sørøst med en brigade i Romania.

NATO har også i det siste vedtatt nye opptrappingsplaner for Polen, Baltikum og Nord-Atlanteren/Arktis.

Fra NATOs utenriksminister- og toppmøte vinter 2020:

«NATO fortsetter å distribuere en offensiv tilstedeværelse i den østlige delen av alliansen, med fire multinasjonale, kampklare kampgrupper i Estland, Latvia, Litauen og Polen. De er ledet av Storbritannia, Canada, Tyskland og USA og utgjør nesten 5 000 tropper fra hele Alliansen.»

«Alliansen fortsatte også å distribuere en offensiv tilstedeværelse i Svartehavsregionen. En multinasjonal rammebrigade for å trene allierte landstyrker er på plass i Kroatia og Romania. Alliansen har også investert i ekstra lufttrening og luftpolitisering ('Air force policing'), og styrket NATOs tilstedeværelse med maritime styrker i Svartehavet. I 2019 tilbrakte NATO-skip 100 dager i Svartehavet. I tillegg kommer «Resolute Support Mission» i Afghanistan og NATO-oppgavet i Irak.»

Økte tropper og tilstedeværelse har gått hånd i hånd med en vesentlig opptrapping av store militære NATO-øvelser – som «Trident Juncture» i Norge i 2018.

Alliansen har ytterligere trappet opp luftpolitiet over Østersjø- og Svartehavs-områdene og fortsetter å utvikle felles etterretning, overvåking og rekognosering.

NATO, gjennom USAs overvåking i nordområdene, har for lengst trukket Norge inn i aktiv overvåking og spionasje overfor Russland.

På toppmøtet i Warszawa i juli 2016 anerkjente NATO «cyberforsvaret» som et nytt operasjonelt domene, for å «muliggjøre bedre beskyttelse av nettverk, oppdrag og operasjoner». På utenriksministermøtet i november 2019 ble de allierte enige om å anerkjenne «verdensrommet» som et nytt operativt domene.

NATO som våpen

Militære operasjoner og kriger

NATOs krigshistorie har etterhvert blitt lang. I dag fortsetter NATO med militære engasjementer - i ulikt samarbeid med andre. I Irak har Norge hatt noen soldater i landet som har vært direkte underlagt den USA-ledede koalisjonen. Men i det siste stiller Norge mer opp for den egne NATO-kommandoenheten.

I mars 2020 ledet NATO operasjoner i Afghanistan, Kosovo og Middelhavsområdet. I 2018–19 innledet NATO aksjoner i Irak. NATO er også aktiv i Afrika og utfører flyoppdrag flere steder. Videre deltar NATO med aktiviteter knyttet til flyktning- og «migrantkrisen» i Europa og har missiler og fly plassert i Tyrkia.

Kriger i humanismens navn

Fra kolonimaktens tider ble det brukt argumenter om sivilisasjon mot innfødte – med sterke rasistiske undertoner. I dag brukes argumentasjon om demokrati, humanisme og kvinnefrigjøring som relativt åpen begrunnelse for intervensjoner. I tillegg brukes ofte «terrortrusler» som begrunnelse for militære operasjoner.

Det er avslørt bevisst falsk informasjon fra USAs side knyttet til invasjonen i Irak. Det samme er avslørt når det gjelder USAs informasjon rundt krigen i Afghanistan. Wikileaks-avsløringene dokumenterer både propaganda og folkerettsstridige militære aktiviteter inkludert tortur.

NATO-ME (NATO Middle East)

USA ønsker at NATO «tar mer ansvar» (Trump, vinteren 2020) i Midtøsten. Ønsker om å utvide NATOs engasjement i regionen kan ha bakgrunn i at USA prioriterer aktiviteter i Asia og Sør-Kinahavet. Dette vil forsterke NATO out of area på en mer permanent basis.

Suverenitet og internasjonal rett

Suverenitet betyr at alle stater er suverene og likeverdige. Prinsippet er sentralt i internasjonal lov. NATOs selvpålagte ansvar for sikkerhet og stabilitet utfordrer suverenitetsprinsippet. NATO bestemte selv at de kan gripe inn i konflikter i land. Dette kan ses som et brudd på FN-pakten som sier at *«alle medlemmer skal avholde seg fra «trusler om eller bruk av væpnet makt mot noen stats territoriale integritet eller politiske uavhengighet.»*

Dette er en folkerettslig farlig utvikling som setter land over hele verden i fare for intervensjoner, som f.eks. fremmedstøttede regimeskifter. Libya er et eksempel på det, med katastrofale følger.

Som en følge av sine nye formål har NATO-landene lagt større vekt på transportable styrker enn de hadde i begynnelsen. I tillegg opprettet NATO sin "Response Force" som en hurtiginngripende militær avdeling.

NATO i nordområdene

Det er norske FOH («Forsvarets Hovedkommando») som skal lede norske styrker i strid, fram til NATO kommer. Da overtar NATOs fellesoperative hovedkvarter i Napoli som leder i striden, og det maritime hovedkvarteret i Norfolk med kontroll på havet.

NATO har skrudd av og på sitt engasjement i Nord- Atlanteren. Som ledd i den pågående militariseringen og stormaktrivaliseringen opprettes nå en ny kommandosentral. Den har hovedkvarter i Norfolk i Virginia.

Hovedoppgaven er å ivareta de alliertes sikkerhet i det nordlige Atlanterhavet. Det er USAs «Second Fleet» som skal ha det operative ansvaret.

NATOs «Joint Warfare Centre» (JWC) Norway har til oppgave å trene, koordinere og legge til rette for effektivitet i NATOs operasjoner. Med det er

Norge direkte trukket operativt inn i alle NATO-aksjoner – uavhengig av om disse berører Norges sikkerhet direkte. (Se mer under kapittelet om hvordan NATO er bygget opp).

Norge er også tungt involvert i USA og NATOs satellitt-, radar- og etterretningsvirksomhet i nordområdene. Generelt pågår en opprustning og militarisering i nordområdene. Dette gjelder i våre nærområder og i Baltikum.

Norge i et stormaktspill

I 1999 skjedde et dramatisk brudd med etterkrigstidens politikk, da Norge for første gang deltok i en angrepskrig. Jugoslavia var bare startskuddet. De siste 20 årene har Norge deltatt i aktiv krigføring en rekke ganger, drept sivile og ødelagt staters infrastruktur. At vi ikke opplever det på egen jord, betyr ikke at vi ikke er i krig.

Ikke bare er vi blant verdens tjue største eksportører av militært materiell, vi er et av de landene i verden som oftest deltar i krig utenfor eget territorium. Siden 1990 har Norge deltatt i: Gulfkrigen mot Irak i 1991, invasjon i Somalia i 1993, krigen i Bosnia fra 1992–95, Kosovokrigen i 1999, Afghanistankrigen fra 2001 fram til i dag, Irakkkrigen fra 2003 til 2011, krigen mot Libya i 2011 og i Mali (2016 og 2019). Mangeårig norsk deltakelse i Afghanistankrigen er oppsummert og begrunnet i en granskningsrapport med viktigheten i å «vise at Norge er en god alliert for USA».

Norge bidrar fast til NATOs «Enhanced Forward Presence» (EFP) i tidligere Øst-Europa med 200 soldater (2020) til EFP-bataljoner i Litauen eller Estland og deltar i NATOs multinasjonale brigader som har blitt bygget opp siden 2017.

Norske utenlandsoppdrag og innretningen av forsvaret har skapt mye debatt i det siste. Fra flere hold vises det til at vi har svekket vår egen nasjonale forsvarsevne ved å fokusere på utenlandsoppdrag.

Utenlandske baser på vei inn i Norge og Norges vei ut av landet

Til tross for at Norges offisielle holdning er at ingen utenlandske baser skal finnes i Norge i fredstid, så er det nå åpnet for flere militære aktiviteter.

USA får lagre materiell for en brigadestyrke av US Marine Corps i Trøndelag og flere hundre soldater fra USMC (USAs marinekorps) er stasjonert på Værnes og Setermoen. Det er fast USA-personell knyttet til ulike radar-, overvåking- og etterretningsanlegg bl.a. ved Vardøradaren.

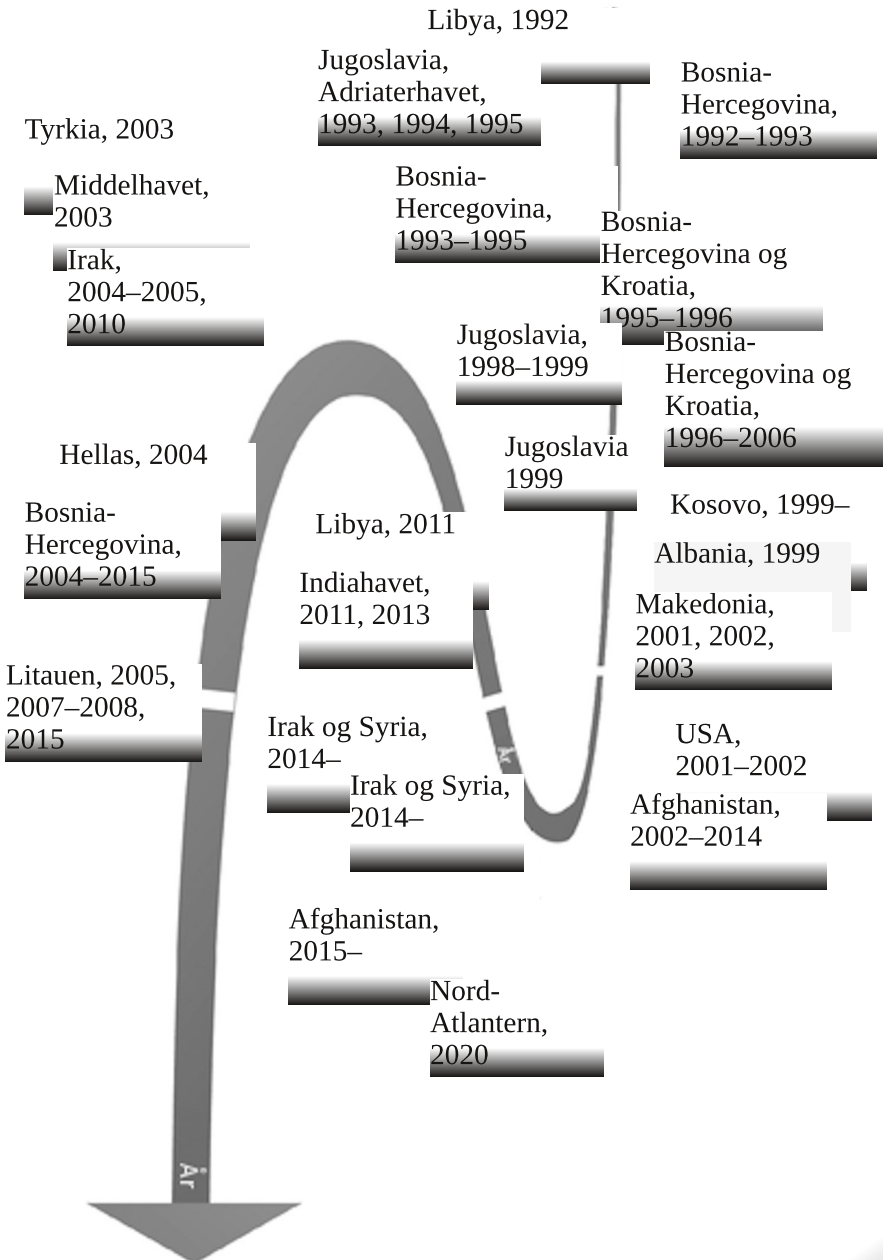
I 2019 inngikk norske og britiske myndigheter en tiårig avtale om at hvert år skal ca. ett tusen soldater fra det britiske marinekorpset drive fast vinter trening i Norge. I januar 2020 ble en nybygd leir for utenlandske soldater åpnet på Maukstadmoen (Skjold militærleir) i Målselv.

USAs militærtekniske spesialister er fast stasjonert og knyttet til kampflyene F-35 og rekognoseringsflyene P-8. Britiske og amerikanske Boeing P-8A Poseidon overvåkingsfly driver regelmessig arktisk patruljevirkosomhet i Nord-Atlanteren og Barentshavet, ved hjelp av lagring av utstyr på Andøya. Andøya flystasjon er også sentral for det inngåtte samarbeidet mellom Norge og USA knyttet til operasjon av satellitter – som også brukes av militæret.

I forbindelse med rivaliseringen i Nord-Atlanteren og arktiske områder, åpner Norge nå for at USAs flyvåpen kan bruke flyplassen på Jan Mayen. (Begrunnelsen er behov for hjelp til transport.)

USAs marinekorps har forhåndslagring og styrker i Norge som en del av amerikansk sikkerhetsstrategi i Europa.

En liste over noen NATOs operasjoner og kriger hvor Norge har deltatt siden 1990:

I tillegg kommer en rekke utenlandsoppdrag i regi av koalisjoner – ofte ledet av USA. Siden 1990 har norsk deltakelse i militære operasjoner i utlandet kostet ca. 32 milliarder kroner, ca. 1,6 milliarder kroner i året. (Dagens Næringsliv, 14.1.20)

«Parallelt med oppmerksomhet på beredskap må det forventes at NATO og nære allierte vil fortsette å være engasjerte i krisehåndteringsoperasjoner utenfor NATOs kjerneområde. Bidrag til dette er nå en etablert del av byrdefordelingen i alliansen. Norge må derfor opprettholde kapasiteten til å delta kontinuerlig med substansielle styrkebidrag i internasjonale operasjoner og annen internasjonal virksomhet i tett samarbeid med nære allierte.» (Fra regjeringens dokument om ny langtidsplan for forsvaret, april 2020)

Generalsekretæren i NATO er en frontfigur for NATOs kriger

Generalsekretæren skal «selge inn» NATOs aktiviteter og kriger.

Generalsekretæren har en sentral rolle i å roe ned mellom medlemslandene og opprettholde tette forbindelser mellom Europa og USA. Tatt i betraktning USAs særstilling, så betyr det siste i praksis å få støtte i Europa for USAs planer. Eksempler på det siste er: den militære opptrappingen mot «2 %-målet»; å definere verdensrommet som en militær sone; å vurderer Kinas vekst som en NATO-trussel, og å overta flere oppgaver under NATO-regi i Midtøsten (fra USA-ledete koalisjoner).

Så lenge Norge ved Jens Stoltenberg har generalsekretærfunksjonen, forbindes NATOs aktiviteter med Norge på en spesiell måte. Det fører til at Norge kan bli tettere knyttet til NATOs gjerninger. Det betyr samtidig at en voksende NATO-kritisk bevegelse i Norge kan få større internasjonal oppmerksomhet.

Det var en gang ...

avsklipp om unge Stoltenberg som NATO-motstander. (Aftenposten 23.2. 1985)

Konsensus om norsk utenrikspolitikk

Det snakkes mye om at det er enighet og stor oppslutning om norsk utenrikspolitikk. Det brukes som argument for at mange forhold nærmest ikke trengs å diskuteres, og beslutninger om norske utenlandsoppdrag tas ikke i stortingssalen.

Det betyr også at argumenter mot NATO ofte ikke møtes med konkrete argumenter. I stedet vises det til at argumentene er utidige – siden det nærmest truer en etablert sannhet – «det utenrikspolitiske forliket». Kritikkk blir sett på som farlig i seg selv – for vår sikkerhet.

Regjeringens mål synes å være å styrke NATO i seg selv:

*«Regjeringen fortsetter arbeidet for **å sikre NATOs relevans og troverdighet i fremtiden**, og støtter konstruktive effektiviserings- og reformtiltak. Gjennom vekst i forsvarsbudsjettene i denne perioden, anskaffelse av nye moderne kapasiteter og substansielle bidrag i NATOs beredskapsstyrker, styrkeregistre og operasjoner, fortsetter Norge å øke sitt bidrag til byrdefordeling i alliansen.»* (Fra regjeringens dokument om ny langtidsplan for forsvaret, april 2020)

Krig og fred – militær opprustning og forsvar

Opprustning, utstyr, våpen og penger

Etter den kalde krigens slutt begynte en fase med kutt i militærbudsjetter, men i det siste er bevilgninger til militæret i ferd med å sette rekorder. Dette skjer samtidig som internasjonale avtaler om våpenkontroll og nedrustning sies opp og brytes.

Spenningen mellom stormaktene øker.

«Det fokuseres utelukkende på hva Russland og Kina har av militære kapabiliteter, hvordan de moderniserer sitt forsvar og hva de foretar seg, men uten å se det i sammenheng med hva USA og NATO har og gjør på sin side. Det er i stor grad samspillet som har oppstått mellom disse aktørene de siste årene som er nøkkelen til å forstå den nye spenningen, og hvorfor Kina og Russland i dag synes å utgjøre en trussel mot Norge og Nato. Det nytter ikke bare å peke på at Russland og Kina er autoritære. Jeg synes det er problematisk at E-tjenesten ikke utfordres på dette i det offentlige ordskiftet. Vi er inne i en tid med stormaktsrivalisering, som under den kalde krigen»

NUPI-forsker Julie Wilhelmsen til ABC Nyheter 14. februar 2020.

Russland ruster også opp, men har ikke mange baser og penger

Militær opprustning fungerer ofte gjensidig forsterkende. Det begrunnes ofte som svar på økende trusler fra «fienden». NATO begrunner formelt sin opprustning med økt aktivitet fra andre (Russland og Kina), men sett fra Russlands side reageres det mot NATOs økende opprustning og aktiviteter. En del av bildet er likevel at det er et svært ulikt styrkeforhold. Selv om Russland har stort atomvåpenarsenal og høyt militærteknisk nivå på noen områder – og kan ha egne intensjoner i aktiviteter i Øst-Europa og Midtøsten (Syria) – så har Russland minimalt med baser og tropper utenfor eget territorium, og militærbudsjettene kan nesten ikke sammenlignes. Ifølge tankesmia IISS (International Institute for Strategic Studies) brukte USA 685 milliarder dollar på forsvaret i 2019, mens Russland brukte 62 milliarder dollar.

2 %-målet

Et av kravene NATO stiller til hvert medlemsland er at 2 % av bruttonasjonalproduktet (BNP) skal bli brukt på militæret – innen 2024. I 2019 brukte NATO-landene samlet rundt 1000 milliarder dollar på forsvaret (NATOs årsrapport 2019). Mellom 2016 og 2020 har europeiske allierte og Canada lagt til en samlet sum på 130 milliarder dollar i forsvarsbudsjettene. Basert på nasjonale planer levert av allierte i 2019, vil dette tallet stige til 400 milliarder dollar innen utgangen av 2024.

For Norge sin del tilsvarer dette en økning fra 61 milliarder i 2018 til 81 milliarder i 2019 – justert for inflasjon. I forslag til Langtidsplan for forsvaret i 2020 foreslås som et minimum at det i 2028 skal ligge 16,5 mrd. 2020-kroner over vedtatt budsjett for 2020. Det endelige målet betyr en økning på 20 milliarder årlig. Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har regnet ut at dette betyr 500 milliarder fram mot 2036. Hver nordmann skal dermed betale 16 200 kr til militæret per år. Det betyr 4000 kr mer per år enn hva vi gjør nå.

Når militærbudsjettene økes, er det allerede varslet fra myndighetene at det kan gå utover framtidige velferdstjenester. Hvis økningen ikke skjer, så kan pengene bli brukt til for eksempel 26 667 flere lærere eller sykepleiere.

«Norge vil fortsette å øke sitt bidrag til byrdefordeling i alliansen. Dette vil skje gjennom realvekst i forsvarsbudsjettene i denne perioden, anskaffelse av nye moderne kapasiteter og substansielle bidrag til NATOs beredskapsstyrker, styrkeregistre og operasjoner.. Et økende antall land er på, eller nærmer seg, målet om å bruke 2 pst. av BNP på forsvar.» (Fra regjeringens dokument om ny langtidsplan for forsvaret, april 2020)

Globalt ble det brukt ca. 19 700 milliarder kroner på militær virksomhet i verden i 2019 (SIPRI). NATO-landene alene brukte ca. 10 700 milliarder.

USAs krav om militær opprusting av NATO er basert på investeringer fra USAs våpenindustri. Douglas Lute, som har vært en del av USAs administrasjon og ledet NATO/USAs krigføring i Afghanistan og Irak, sa på et NUPI-seminar 13. juni 2018: «2 %-målet er et viktig mål for Europa som USAs viktige handelspartner» og «har et stort økonomisk potensiale». Han fortsatte «det er fundamentalt bra for good business.» Våpenindustri bruker milliarder av dollar på å kjøpe seg innflytelse over USAs medier, tenketanker, kongress, regjering og diplomati, slik at disse skal påvirke politiske prosesser for å øke salg av amerikansk krigsutstyr. Det militærindustrielle kompleks i USA lever av kriger og opprustning, og en sterk lobby vil ha en opprustning også på det eurasiske kontinentet.

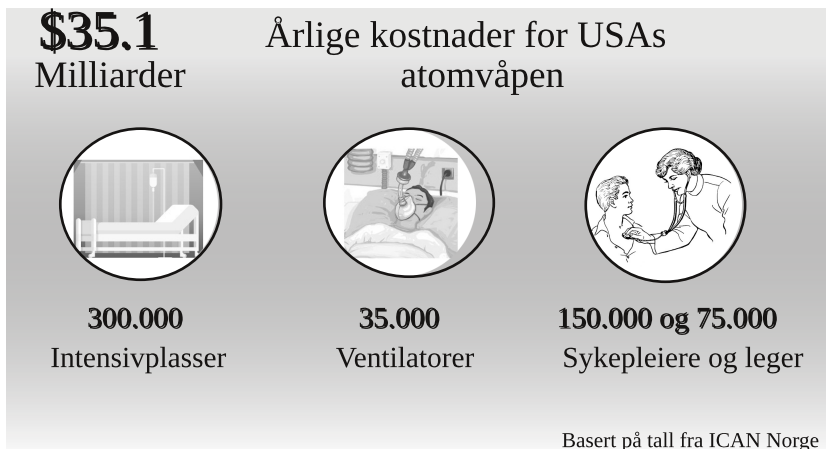
De som er imot NATO, har mange forskjellige meninger om hva som burde bli bevilget til forsvaret. På den ene siden har vi de som heller mener pengene burde bli brukt på andre ting, som klimakrisen, sosial trygd, velferd og helse og humanitær bistand. På den andre siden har vi de som mener et sterkt forsvar er nødvendig, og at vi uten NATO hadde trengt et sterkere nasjonalt militærvesen. (Se avsnittet under om alternativer til NATO.)

Militæret og NATO – klima og miljø

Militæret forurensner

USAs forsvar bruker 17 milliarder liter olje hvert år og slipper ut opp mot 70 millioner tonn CO₂-ekvivalenter per år (ikke medregnet utenlandske baser). USAs utslipp bare fra direkte militære operasjoner 2001 til 2017 er beregnet til ca. 766 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

I 2017 var USA-militærets utslipp 59 millioner tonn klimagasser. Det samme året nådde alle utslipp i Finland 46,8 millioner, Sverige 50,8 og Danmark 33,5. Siden 2001 har det amerikanske militæret sendt over 1,2 millioner tonn klimagasser ut i atmosfæren. 400 millioner tonn er direkte relatert til krigene som er ført.

Bare under den store NATO-øvelsen Trident Juncture i 2018, ble det sluppet ut 73 530 tonn CO₂. Det er like store CO₂-utslipp som 9 000 nordmenn samlet slipper ut i løpet av et helt år. De nyinnkjøpte F-35-flyene forbruker 6 500 liter drivstoff i timen.

NATOs kriger ødelegger miljø

Her er noen av mange eksempler – listen kunne vært veldig lang:

Bombing av Libyas oljeinfrastruktur kan ødelegge et av verdens største grunnvannsreserver. Under ørkenen i Libya er det ikke bare olje og gass, men også et kjempemessig ferskvannreservoar. Området var nøye underlagt restriksjoner slik at ikke olje og vann kom bort i hverandre.

NATO ble advart om dette, men under bombingen ble Libyas petroleumsinstitutt ødelagt, med følgen at olje- og gassboring i Libya selv i dag ikke blir kontrollert.

I Irak er også ødeleggelsene store. Jordbruksland er ødelagt og forurenset av olje. Tre fjerdedeler av alle husdyr er borte. I dag må Irak importere mat. Forurensing med utarmet uran har ført til at det nå fødes barn med misdannelser og kreft.

Uran-ammunisjon ble brukt i krigene til den USA-ledede koalisjonen mot Irak i 1991 og 2003 og i NATO-krigen mot Jugoslavia i 1998/99. Dette inkluderte kjernefysisk avfall med gjenværende radioaktivitet, som forstøves til mikropartikler når de treffer mål og deretter distribueres vidt ut i miljøet.

NATO skal sikre oljeinteresser

Det er ikke overraskende at NATOs kriger i mange tilfeller skjer i områder som enten har store forekomster av fossile energikilder eller er viktig for transport til råvarekilder. Militære operasjoner brukes av USA, NATO og andre stormakter for å sikre energikilder og forsyningsveier via tankskip og rørledninger. Kriger har vært ført og føres med det for øye (Libya, Irak og Syria er tydelige eksempler).

I en tid hvor det stilles krav om reduksjon i produksjon og forbruk av fossilt brennstoff, kunne aktuelle paroler vært:

- «Ingen olje til krig – ingen krig for olje»
- «Ja til miljø = nei til krig og militarisering»

Mange mener at det ikke blir fred med jorda før det blir fred på jorda.

NATOs atomvåpenstrategi er en global trussel

Norges NATO-tilknytning brukes som en begrunnelse for at Norge ikke vil skrive under på FN-erklæringen om atomvåpenforbud.

At NATOs militærarsenal inkluderer atomvåpen, betyr lagring flere steder, transport og utplassering på baser, båter og fly. Fra de ble brukt under andre verdenskrig har de vært kjent som det mest ødeleggende våpenet i historien. Ikke bare påfører de stor skade når de slippes, de medisinske konsekvensene forblir i generasjoner. Flere organisasjoner har kritisert atomvåpen, bl.a. FN og ICAN. Når NATO får nye medlemmer og venner, så betyr det at flere land aksepterer atomvåpen.

Alternativer til NATO

En nordisk forsvarsallianse

Norden vedtok en ramme for forsvarssamarbeid i 2009, der hovedmålet var å «*bevare og videreutvikle landenes militære kapabiliteter og operative evne gjennom kostnadseffektivt samarbeid*». Et forsterket nordisk samarbeid i dag kan bestå av land som Sverige, Danmark, Finland, Island og Norge. Flere av de nordiske landene har blitt med out of area-kriger, men det er århundrer siden de har tatt initiativ til noen selv.

Det er uansett viktig å avklare hva slags forsvar og program en alternativ forsvarsallianse vil ha. I det siste har det fra ulike hold kommet forslag om mindre militærallianser. Hvis slike allianser ikke inngås som alternativer til NATO, mener noen at slike allianser kan fungere mot en hensikt om uavhengighet fra stormakter, ved at de i stedet vil trekke til seg flere land i et tettere NATO-samarbeid.

En europeiske hær

Oppbygging av ulike typer europeiske militære allianser er et alternativ som noen mener kunne matchet NATOs forsvarsevne. Det argumenteres med at en europahær vil kunne gjøre oss mindre avhengig av USA samtidig som

den ville ha stor militær slagkraft. Andre hevder at omfanget nettopp ville fungere negativt. De mener at en EU-hær kunne vært tilbøyelig til å adoptere mange av NATOs sider, og EU-hæren i dag er samordnet med NATOs kommandostruktur.

Diskusjoner om forsvarsevne og behov berører alle alliansealternativer. Her er det ulike syn også blant NATO-motstandere.

Alliansefrihet

Et annet alternativ er å rett og slett ikke ha noen forsvarsallianse. Noen andre europeiske land har klart seg med denne metoden, f.eks. Østerrike og Sveits, men det kan diskuteres om vi kan sammenliknes med tanke på den strategiske beliggenheten vår.

«Organisasjonen av alliansefrie stater» («Non-Aligned Movement», forkortet NAM) er en løs internasjonal sammenslutning av stater som ikke er tilsluttet noen mellomstatlig militærallianse. Formålet var opprinnelig uavhengighet av de konkurrerende militærblokkene NATO og Warszawapakten under den kalde krigen. De skulle samarbeide om *«alliansefrie lands nasjonale uavhengighet, suverenitet, territorielle integritet og sikkerhet i deres kamp mot imperialisme, kolonialisme, nykolonialisme, apartheid, rasisme, zionisme og alle former for utenlandsk aggresjon, okkupasjon, dominans, innblanding eller hegemoni, og mot stormakts- og blokkpolitikk»*. (Kilde: Havanna-deklarasjonen av 1979)

På det meste deltok cirka 120 land i 1980-årene på toppmøtene. Men organisasjonen har vært lite aktiv på det politiske planet etter den kalde krigens avslutning. Det skyldes at flere land har knyttet ulike nye og politiske og militære allianser.

Som ledd i å redusere konflikter kan Norden/Norge delta i en revitalisering av «Organisasjonen for alliansefrie nasjoner». Alliansefrihet kan kombineres med avspenning, opphør av rivalisering om globalt hegemoni og global nedrustning.

Å ikke ha et militærvesen

Det er flere fredspolitiske bevegelser som har argumentert mot alle bevilgninger til militæret. Dette inkluderer pasifister, humanister og antiimperialister. Pasifister tar avstand fra voldsanvendelse og krig og avviser bruk av militære midler og krigshandlinger i internasjonale konflikter. Det finnes likevel ulik grad av hvor langt pasifister strekker seg i forsvarssammenheng.

I tillegg til prinsipielle pasifister så finnes det krigsmotstandere, som kaller seg for «antiimperialister». De går imot et militærvesen i enkelte sammenhenger. Dette kan være begrunnet med at det eksisterende militærvesenet vurderes som aggressivt og et onde, men at gitt andre forutsetninger så kunne det blitt etablert et annet militærvesen.

Nei til NATO-bevegelsen omfatter ulike verdenssyn og ulike syn på militæret og forsvarsallianser. Grunnlaget er at Norge verken skal være et offer eller gjerningsmann i et stormaktsspill. Uansett hva man vil med forsvaret – om man er soldat, pasifist eller antiimperialist – så vurderes et svekket NATO som en viktig forutsetning for en fredeligere verden.

Demonstrasjon i 1994 mot militære intervensjoner i Somalia, Bosnia og Irak, den britiske «Kampanje mot militarisme». (Av Murray McDonald – Murray McDonald, CC BY-SA 3.0, [ps://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8332051](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8332051))

Det viktigste forsvaret kan være å hindre krig

Å gå imot krig for å hindre død og lidelser er opplagt for de fleste. Å opprettholde fred kan også i seg selv ses som et viktig forsvar for stater og nasjoner. Flere mener at sikkerhet ikke er noe en kan konkurrere om i et nullsumspill. Sikkerhet kan ses på som et udelelig gode, og sikkerhet for et lands folk kan bare bli varig hvis «fiendelands» befolkning opplever det samme.

Hva kan gjøres

Kan vi melde oss ut av NATO?

Artikkel 13 i NATO-traktaten gir land lov til det:

«Etter at traktaten har vært i kraft i tyve år, kan en part tre ut ett år etter at den har gitt varsel om det til Amerikas forente staters regjering, som skal underrette de andre parters regjering om deponeringen av ethvert varsel om oppsigelse.»

Det betyr at vi teknisk og formelt har muligheten. Samtidig er det sånn at vi i dag er økonomisk, politisk og militært tett sammenvevd med sentrale NATO-land. Det betyr at en NATO-utmeldelse vil måtte forutsette en bred folkebevegelse hvor flertallet måtte støtte en utmeldelse. Det forutsetter en grunnleggende endring i synet på våre venner og alliansepartnere og hva som er forutsetning for vår trygghet og selvstendighet.

Kan vi «Stoppe NATO» – hvordan?

Hvis utgangspunktet både er at NATO ikke er egnet til å forsvare Norge, og samtidig at NATO skaper urett andre steder i verden, mener mange at det må mer til enn å «melde Norge ut» – NATO må stoppes. Dette er ingen enkelt sak. Det er mange økonomiske og politiske interesser involvert, og kunnskaper og holdninger til NATO er veldig preget av mediene og den offisielle enigheten.

NATO-motstand kan stå på flere ben:

- Ha fokus på hvordan NATO virker i Norge. Arbeide for alternativer og protestere mot norsk krigsdeltakelse, for at Norge ikke skal ta del i opprusting og atomvåpenløpet, at utenlandske baser ikke skal være i Norge i fredstid, og jobbe for avspenning i våre nære områder.

- Arbeide for internasjonal solidaritet, samarbeide med internasjonale fredsbevegelser, for avtaler og internasjonal rettsorden uavhengig av stormaktene.

- Samarbeide mellom fredsbevegelser og velferdsbevegelser, miljøbevegelser og fagbevegelser.

Det er behov for et internasjonalt rettssystem. En folkelig fredsbevegelse kan hvile på et internasjonalt samarbeid med folkebevegelser i andre krigerske land og solidaritet med de som utsettes for krig.

«Stopp NATO» er med i et internasjonalt nettverk som heter «NO TO WAR – NO TO NATO». Det er fordi vi ser at NATO er et sentralt redskap og bidrag i dagens kriger og stormaktsrivalisering. Vi mener at for å si nei til krig, er det nødvendig å si nei til NATO.

Vi kan gjøre noe hver for oss, men også samarbeide og bygge allianser – fredsallianser.

Argumenter

Organisasjonen «Stopp NATO» vil oppdatere en argumentliste knyttet til myter og fakta om NATO på sitt nettsted «stoppnato.no». I dette heftet omtales kort noen sentrale temaer.

Fred og solidaritet

I en perfekt verden hadde millioner av mennesker vært spart for NATOs angrepskriger. Vi har et ansvar for å ha respekt for de som blir berørt av konflikter, og dette involverer å ikke være blant angriperne.

Vi er ikke frie selv når andre ikke er det. Vi lever ikke selv i fred, når andre opplever krig. Martin Luther King formulerte det sånn: *«Når vi slipper en bombe i andre land, så er det som om vi slipper en bombe over våre egne byer.»*

Internasjonal solidaritet kan også ses på som en freds- og forsvarsaktivitet! En fredeligere verden vil være tryggere også for oss i det lange løp.

Internasjonalt solidaritetsarbeid har lange tradisjoner i arbeiderbevegelsen og i humanitært hjelpearbeid.

Spørsmål om fred og hvem en skal ha solidaritet med er avhengig av med hvilke briller en ser gjennom. I dette heftet er det stilt spørsmål ved NATOs selvbilde som et fredsbevarende prosjekt, og det er blitt satt kritisk fokus på NATOs historie, strategier og kriger.

Trygghet, samarbeid og fiendebilder

Er det mulig for et lite land som Norge å stå alene? Vil vi ikke være i stormaktenes interessesfære selv om vi ikke var med i NATO – ja, faktisk kanskje mer utsatt?

En sånn debatt er ikke ny. Den var til stede da norsk NATO-medlemskap ble diskutert i 1945–1949 (se kapittelet om NATOs historie).

Arbeid for fred og selvstendighet har både kortsiktige og langsiktige perspektiver. I et kort perspektiv gjelder det å stoppe pågående kriger med sivile tap og lidelser. Vi kan også gjøre det vi kan for at nye kriger, som er på randen til å bryte ut, ikke skal skje. I et langt perspektiv må vi se på årsaker til krig.

Hvis verden er preget av stormaktskonkurransse og rivalisering om land og områder med ressurser og markeder, må en spørre om en vil være med i denne konkurransen. Er det viktig for den norske befolkningen å støtte vesten, USA og NATO i en sånn konkurranse?

Det hjelper kanskje ikke så mye å vise til at «fienden» også er ille, hvis NATO selv er en aggressiv allianse. Libya, Irak, Syria, Jugoslavia, Kosovo – eksemplene er mange. Argumentene mot Russlands involvering på Krim og i Ukraina mister sin kraft når NATO og USA selv opptrer som en kriminell gjeng. Når NATO-landet Tyrkia bryter FN-pakten og angriper et annet land, svarer NATO med å «anerkjenne Tyrkias sikkerhetsbehov».

I en tid der samarbeid burde være fokus, bidrar spillet om kontroll til å sette land opp mot hverandre. Verden har ufattelig store problemer å ta seg av, som klimaendringer, fattigdom, vannmangel og helse- og smitteproblemer (ref. COVID-19). Vi kunne inngått avtaler og jobbet på tvers av landegrenser, men vi er opptatte med å ødelegge relasjoner med endeløs militær opptrapping.

FNs program har sin styrke i at det er såkalt ikke-ekskluderende. Det betyr at det er en plattform for alle uansett verdier og kultursyn. På en måte i motsetning til NATO som har en tydelig politisk forankring.

Internasjonalt samarbeid og avtaler – som er uavhengig av stormaktsinteresser – kan bidra til fred og redusere spenninger.

Frihet og demokrati

For de som mener at USA og vestens makt sammenfaller med frihet og demokrati, så kan det virke logisk at NATO er et gode. De som legger vekt på folkerett, selvstendighet og internasjonale regler og styring hevet over maktkampen, vil hevde at NATO er feil medisin.

«NATO er en allianse for 'sine' stormaktsinteresser. Det betyr at NATO både truer uavhengige stater og folks nasjonale selvstendighet og uavhengighet, og det betyr maktkamp mot andre stormakter og innflytelsesfærer.» (Fra Stopp NATOs program.)

Det kan oppfattes som et paradoks eller selvmotsigende når NATO sier at de skal forsvare frihet og demokrati, når de samtidig selv bryter folkeretten og setter sine regler over FN og multilaterale avtaler.

Også i Norge får vi høre at NATO og USA er garantist for vår frihet og selvstendighet. Det blir ganske selvmotsigende når «garantisten» bryter folkeretten og FNs suverenitetsprinsipp. NATOs underminering av folkeretten er også en underminering av vår egen sikkerhet – som et lite land i en verden av stormakter og rivalisering.

I 1905 – rett etter at Norge hadde ført en selvstendighetskamp overfor Sverige – uttalte Jørgen Løvland, Norges første utenriksminister 1905–1908, følgende:

«Oppgaven må være å holde oss utenfor deltakelse i de kombinasjoner og allianser som kan dra oss inn i krigseventyr ...»

Spørsmål til diskusjon

Her er noen spørsmål som kan brukes i studiegrupper og på diskusjonsmøter:

- Hva tenker du om bakgrunnen for opprettelsen av NATO?
Hvem står bak NATO?
- Hva tenker du om hvordan NATO fungerer i dag?
Bidrar NATO til fred og stabilitet?
- Hva tenker du om norsk sikkerhet i dagens verden. Kan Norge klare seg alene eller trenger vi en militærallianse som NATO?
- Burde militæret få søkelyset på seg i miljøkampen?
- Kan vi gjøre NATO snille?

Engasjer deg!

Selv om du ikke har vært eller er helt overbevist NATO-motstander etter å ha lest dette heftet, så håper vi at det gir en bakgrunn for et mer kritisk syn og refleksjoner rundt ganske ensidig pro NATO-synspunkter.

«Stopp NATO» er av den mening at hvis vi vil forandre verden, så må vi gjøre noe! Det betyr at det er et stort antall aktivister og dannelsen av en bred folkebevegelse som kan påvirke verden i en mer fredelig retning. Les mer om «Stopp NATO» og programmet her: <https://stoppnato.no/plattform/>

Meld deg inn i «Stopp NATO» og bli aktivt med i anti-NATO- og antikrigsarbeidet: <https://stoppnato.no/tips/innmeldingsskjema/>

Les mer

Kunnskap er et viktig grunnlag for engasjement. Her er noen lesetips:

Jon Hellesnes: NATO-komplekset

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet - IKFF: Militær miljø- og klimapåvirkning

Bård Wormdahl: Spionbasen

Tormod Heier: Et farligere Norge

Aslak Storaker (red): Sikkerhetspolitiske veivalg

Celanders forlag, antologi: Bevara alliansfriheten

David Harvey: The New Imperialism

Ellen Meikins Wood: Empire of Capital

Vladimir Iljitsj Uljanov: Imperialismen – kapitalismens høyeste stadium

NATOs offisielle nettsider: <https://www.nato.int/>

Tidsskriftet Internasjonal Politikk, Vol 77 Nr 1 (2019): Fokus: NATO 70,
<https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/issue/view/113>

Security in Northern Europe (SNE), Publikasjon 2019-2021,

https://forsvaret.no/ifs/Forskning/Security-and-Defence-in-Northern-Europe/sne_publikasjoner_2019-21

Du finner flere lesetips under kildehenvisningene under.

Detaljer, ordforklaringer og vedlegg

I dette heftet er det brukt en del forkortelser og referanser, som er viktige i en debatt om NATO. Det er laget en utdypende forklaring som kan lastes ned eller leses fra nettet:

<https://stoppnato.no/ordforklaringer-nato-guide/>.

NATO har eksistert i 70 år. I heftet gjennomgås deler av NATOs historie. Mer omfattende lesestoff om NATOs historie kan lastes ned eller leses fra nettet: <https://stoppnato.no/natos-historie-nato-guide/>.

På nettstedet «stoppnato.no» finnes du oppdaterte argumenter.

Referanser og kilder

Enholm, Kari: Først bak lyset, 30 år med NATO (1979)

Eriksen, Knut Einar: DNA og NATO (1972)

Gerhardsen, Einar: Samarbeid og strid (1971)

Lie, Haakon: Skjebneår 1945-1950 (1985)

Åmlid, Johanne: Ut av kurs (1966)

Gustavsen, Finn: Rett på sak (1968)

Borgen, Erling og Andersson, John E.: Storebror ser deg - En kartlegging av overvåkingspolitiet i Norge og NATOs hemmelige kupplaner (1973)

Haugland, Jens: Juntaen ut av NATO (1970)

Av Støttekomiteen ved Universitetet i Oslo, i samarbeid med Narve Trædal: Soldaten som ikkje ville teie (1974)

Blindheim, Svein: Offiser i krig og fred (1981)

Overrein, Arne: Russisk utenrikspolitikk – Fra avmakt til stormakt, Vardøger 37/2018

Global Research, April 15, 2018 og «2019 Defense Budget Supports 883 Overseas Bases Defense Budget Overview, US Department of Defense , Fiscal Year 2019 Budget Request”

USA «National Security Archive»: <https://nsarchive.gwu.edu/about>

«The International Institute for Strategic Studies» IISS - februar 2020

NATOs årsrapport 2019 - datert 19.3.2020

«Stockholm International Peace Research Institute» - SIPRI

Langtidsplan for forsvaret - Prop. 62 S (2019–2020)

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet -IKFF - rapport: «Militer miljø- og klimapåvirkning" (2020)

Hem, Geir: «Et brøl mot miljø- og klimakonsekvenser av krig..» (2019)

Klassekampen, 11.2.20: «Natos ukjente giftarv», intervju med geolog Fridtjov Ruden

Alnes, Terje, diverse artikler - «Spartakus.no»

NATOs offisielle informasjon på internett: <https://www.nato.int/>

Organisasjonen «Stopp NATO» - nettsider: <https://stoppnato.no/>

Diverse artikler fra Wikileaks og via Google er også brukt for å samle data.

QUIZ

SVAR

Svar på quiz fra side 2.

1. Nei, landet må signere Atlenterhavspakten, og være i Europa. Alle landene, som er medlemmer, må være enige i opptak av nye.
2. Operasjoner som foregår utenfor det som NATO-landene opprinnelig definerte som sitt territorium.
3. Oppdrag hvor jagerfly patruljerer.
4. Er ikke offentlig, og det har variert. Et anslag nå er på ca. 200.
5. For å beskytte vestens interesser etter den andre verdenskrigen. Den offisielle begrunnelsen gikk på å beskytte landene i tilfelle ny krig, og for å avskrekke Sovjet.
6. Vi ville ha lite makt rundt hvilke kriger vi måtte bli dratt inn i, og det ville virke provoserende overfor Sovjetunionen.
7. Kosovo Force: Styrken som ble plassert for å virke som et "fredsbevarende verktøy" og som har vært der siden den gang.
8. Bosnia, Kosovo, Irak (2003-2010), Libya og Afghanistan.
9. Det er en spionradar som overvåker Russlands luftrom, verdensrommet og været
10. Ja, hvis det er utenlandske soldater stasjonert der.
11. Blant flere alternativer er: En nordisk forsvarsallianse, et europeisk militært samarbeid, alliansefrihet, å ikke ha et militærvesen.
12. Målet om at alle NATO-land skal bruke minst 2 % av nasjonalbudsjettet sitt på militæret.
13. Formelt Ja. Det eneste kravet er å gi beskjed et år i forveien

Du blir medlem i Stopp NATO ved å:

Benytte kontaktskjemaet: <https://stoppnato.no/tips/innmeldingsskjema/>

Eller du kan å sende oss epost til kontakt@stoppnato.no og samtidig betale medlemskontingent til konto 1503.80.95991 (husk å skrive «medlemskontingent» og navn og adresse). Du kan også bruke Vipps 56115. Medlemskapet koster kr. 250,- pr. år for folk over 26 år med inntekt. Folk under 26 år, studenter og ubemidlede betaler kr. 50,- pr. år.

Hold deg oppdatert på:

<https://stoppnato.no/>

<https://www.facebook.com/stoppnato/>

<https://twitter.com/stoppnato>

Støtt økonomisk!

